

Jójárt Krisztián

A hibrid hadviselés orosz elméletének változása az ukrainai tapasztalatok tükrében¹

DOI 10.17047/HADTUD.2019.29.1-2.49

A cikk a hibrid hadviselés elméletének változását járja körül, különös figyelmet szentelve Alekszandr Bartos, orosz hadtudományi gondolkodó munkáinak. Miközben Bartos – más orosz katonai szakértőkhöz hasonlóan – a Nyugatnak tulajdonítja a hibrid hadviselés alkalmazását, megállapításai – jelen tanulmány szerzője szerint – valójában az ukrainai háború orosz tapasztalatain alapulnak.

A jelen tanulmány az úgynevezett hibrid hadviselésről szóló orosz katonai gondolkodás fejlődését járja körül, kiemelt figyelmet szentelve Alekszandr Bartos orosz hadtudományi gondolkodó írásainak. Bár Bartos nem tartozik a legismertebb orosz katonai gondolkodók körébe, azon kevesek egyike, akik a(z) – orosz hadtudományi munkákban korábban idegen – hibrid háború kifejezést áttemelve a nyugati szakirodalomból, széles körben publikálnak annak összefüggéseiről. Bartos írásai azért figyelemre méltóak, mert úgy tűnik, mintha az azokban felvetett elméleti problémák Oroszország Ukrajna ellen vívott újszerű háborújának gyakorlati tapasztalatain alapulnának. Amennyiben Bartos gondolatait valóban az ukrainai háború tanulságai ihlették, akkor azok a hibrid hadviselés elméletének változására, egyben a hibrid hadviselés korlátjaira mutatnak rá.

A hibrid hadviselés az orosz katonai gondolkodásban

A hibrid hadviselés eredeti jelentésében – a kifejezést először használó William J. Nemeth tanulmányában – a csecsen gerillák által az orosz haderő ellen alkalmazott reguláris és irreguláris hadviselés elegyét jelentette. 2002-es tanulmányában Nemeth

¹ A cikk a Nemzeti Kutatási, Innovációs és Fejlesztési Hivatal támogatásával, az 129243-as számú, „Hagyomány és rugalmasság Oroszország biztonság- és védelempolitikájában” nevű projekt keretében valósult meg.

úgy érvelt, hogy a csecsen társadalom különleges, hibrid helyzete (ti. átmenet a premodern, klán-alapú és a modern társadalom között) egy sajátos, se nem tisztán gerilla, se nem tisztán hagyományos hadviselési formát hívott életre. A csecsenek által alkalmazott módszer ötvözte a gerilla harcmodort a szovjet és nyugati katonai doktrínák, valamint a modern technológia alkalmazásával.²

Nemethnek a hibrid hadviselésre alkotott fogalmát ma a nyugati szakirodalom széles körben az Oroszország által Ukrajna ellen, 2014 tavasza óta folytatott újszerű háború leírására használja.³ Lényegi különbség azonban az eredeti fogalomhoz képest, hogy az irreguláris és konvencionális hadviselés ötvözését Ukrajnában egy állami szereplő, Oroszország valósította meg, mely hivatalosan mindmáig tagadja részvételét a kelet-ukrainai konfliktusban. Moszkva tervezte és koordinálta az Ukrajna elleni katonai műveleteket, melyek végrehajtását nagyrészt proxy-szereplők, kisebb – ám időnként meghatározó – részét pedig maga az orosz hadsereg végezte.

Miközben az orosz szakirodalomban korábban nem volt jelen a hibrid hadviselés kifejezés, az – köszönhetően a fogalom széleskörű (már-már parttalan) használatának Nyugaton – mára meghonosodott az orosz katonai gondolkodásban is. Ironikus módon, az orosz szakértők szerint a Nyugat az, mely hibrid háborút folytat Oroszország ellen. A nyugati értelmezéssel ellentétben, mely a hibrid hadviselést egy hadművelleti-hadászati fogalomként írja le, az orosz szakértők gyakran tekintenek a hibrid háborúra egy nyugati *nagystratégiaként*, melynek célja a Nyugattal szemben álló országok (mindenekelőtt Oroszország) gyengítése, feltartóztatása.

Alekszandr Bartos, az orosz Hadtudományi Akadémia tagja szerint „... a hibrid háborúk tulajdonképpen új típusú nemzetközi szembenállássá alakulnak, és a stratégiai nukleáris elrettentés mellett hatékony, nem-nukleáris elrettentési eszközt jelentenek Oroszország ellenfelei számára.”⁴ Dmitrij Trenin, a Carnegie Moscow Center igazgatója arról értekezik, miként kerülhető el a katonai eszkaláció a hibrid háború korszakában. Elemzésében a hibrid háborút a hidegháború analógiájaként használja az Oroszország és a Nyugat közti új szembenállás leírására.⁵ Ez az értelmezés jelentőségében túlmutat azon, hogy melyik fél alkalmazza a hibrid hadviselést. Meghatározó orosz katonai gondolkodók szerint ugyanis a technológia (következésképp pedig a technológiailag legfejlettebb országok, mindenekelőtt az Egyesült Államok) határozza meg a jövő

2 Rácz, András: Russia's Hybrid War in Ukraine. Breaking the Enemy's Ability to Resist. The Finnish Institute of International Affairs, 2015.
<https://www.fii.fi/en/publication/russias-hybrid-war-in-ukraine> (Letöltés ideje: 2019. január 8.) p. 28.

3 A hibrid háború fogalmának változását részletesen bemutatja Rácz András fent idézett tanulmányának 2. fejezete.

4 Аадоіо, Асааааіаа: Діаааа а аіаао ааааааіаа аіаі. Іаааааааіаа Аіаііа Іаіааіаа, 2017. октoбep 20.
http://nvo.ng.ru/gpolit/2017-10-20/1_970_hybrid.html (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

5 Trenin az angol nyelvű cikkben a hidegháborúhoz hasonlóan (Cold War) a hibrid háborút (Hybrid War) is nagy kezdőbetűvel írja, ezzel is hangsúlyozva, hogy egy történelmi korszakról, nem pedig a háború milyenségéről van szó. Trenin, Dmitri: Avoiding U.S.–Russia Military Escalation During the Hybrid War. Carnegie Moscow, 2018. január 25.
<http://carnegie.ru/2018/01/25/avoiding-u.s.-russia-military-escalation-during-hybrid-war-pub-75277> (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

háborújának formáját.⁶ Trenin és Bartos olvasatában a hibrid háború a jövő hadviselési formája, mely – Trenin hidegháborús hasonlatát alapul véve – valószínűleg tartósan meghatározó marad.

Számos, az orosz stratégiai gondolkodásról szóló munkában megjelenik az *objektív* és *szubjektív tényezők* alkotta fogalompár.⁷ Vaszilij Szokolovszkij, egykori szovjet vezérkari főnök szerint a fegyveres konfliktus általános szabályainak (objektív tényező) ismerete teszi lehetővé a parancsnok számára a katonai események természetének előrejelzését, illetve ezen szabályok sikeres alkalmazását (szubjektív tényező) a jövő háborújában.⁸ Szokolovszkij szerint a „... *stratégia szabályai objektívek és pártatlanul vonatkoznak mindkét szembenálló félre*”.⁹

Ha elfogadjuk, hogy a hibrid hadviselés a modern háború általános formája, akkor annak szabályai az objektív tényezők közé tartoznak, melyek minél sikeresebb megértése és kihasználása jelenti a győzelem zálogát. Mindezt szem előtt tartva érdemes Alekszandr Bartos írásait górcső alá venni. A *Hibrid háború – átmenet a kudarcból a győzelembe* című tanulmány azt vizsgálja, hogy a hibrid háború szabályainak megértése és alkalmazása miként vezethet el a háború menetének megfordításához, és végső soron a stratégiai cél eléréséhez. Az elemzés - a szokásos orosz perspektívának megfelelően - hangsúlyozza, hogy a Nyugat az, mely a hibrid hadviselés eszköztárát alkalmazza Oroszországgal szemben. Ugyanakkor megjegyzi, hogy a Krím „újraegyesítése” és a szíriai művelet a nyugati hibrid háborúval szembeni orosz „nemlineáris stratégia” sikeréről tanúskodnak.¹⁰ Az alapján, hogy a cikk másutt a hibrid háború nemlineáris jellegét hangsúlyozza, úgy tűnik, hogy a „nemlineáris stratégia” tartalmában megegyezik a hibrid háborúval.^{11, 12} Vagyis a szerző implicit módon beismeri, hogy Oroszország ugyanazt a hadviselési formát vetette be Ukrajnában (és Szíriában),¹³ mint amit véleménye szerint a Nyugat alkalmaz.

6 Jójárt, Krisztián – Rácz, András: Contemporary Russian Military Thinking on Conflicts of the 21 Century: Beyond the ‘Gerasimov Doctrine’. In: Kiss Álmos Péter (szerk): Conflicts in the Gray Zone: A Challenge to Adapt. Budapest, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, 2017., pp. 109-134

7 Thomas, Timothy: Russia Military Strategy. Impacting 21st Century Reform and Geopolitics. Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, Kansas, 2015. p. 45.

8 Ibid. p. 46.

9 Idézi Szokolovszkijt Timothy Thomas. Ibid.

10 Ааdдoю, Аааааааааа: Ааdдeаааа ааeаа – ааdдoаа аd ааoоаа+ e аааааа. Аааааааааа Ааааааа Ааааааааа, 2018. június 1, http://nvo.ng.ru/realty/2018-06-01/1_998_hybrid.html (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

11 A nemlineáris háború Vlagyiszlav Szurkov egy novellájában is visszaköszön. A Kreml szürke eminenciásának, és az ukrajnai művelet egyik fő koordinátorának tekintett politikai tanácsadó Natan Dubovickij írói álnévén írt novellájában egy fikatív történetről, a történelem első nemlineáris háborújáról értekezik. Аоааааeоeеe, Ааdаа: Ааа аааа. Дoññeеe Аeааd, 2014. március 12. <http://ruspioner.ru/honest/m/single/4131> (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

12 Peter Pomerantsev értelmezését Szurkov cikkéről lásd: Pomerantsev, Peter: How Putin Is Reinventing Warfare. Foreign Policy, 2014. május 5. <https://foreignpolicy.com/2014/05/05/how-putin-is-reinventing-warfare/> (Letöltés ideje: 2019. január 9.)

13 Érdekes, hogy Bartos nemcsak a Krím anektálására, de Oroszország szíriai beavatkozására is az orosz nemlineáris stratégia példájaként tekint. Miközben Moszkva Szíriában is széles körben támaszkodik proxy-szereplőkre, a háborúban Moszkva hivatalosan is részt vesz a szír kormány felkérésére. Döntő részben pedig a reguláris (elsősorban légi és haditengerészeti) erőire támaszkodva hajtja végre műveleteit. A nyugati szakirodalom nem tekinti Oroszország szíriai hadműveletét hibrid hadviselésnek.

A Bartos által leírtak – mint a hibrid háború objektív szabályainak szubjektív értelmezése – tehát ugyanúgy vonatkoznak Oroszországra, mint a Nyugatra. Sőt, a tanulmány olvasásakor óhatatlanul felmerül az olvasóban, hogy a Bartos által felvetett elméleti problémákat valójában az orosz haderő ukrajnai szerepvállalásának nagyon is gyakorlati tapasztalatai ihlették.

„Súrlódás” a hibrid háborúban

Clausewitz szerint a *súrlódás* az, mely megkülönbözteti a valódi háborút a papíron lévőtől. Úgy fogalmaz, hogy a „... háborúban minden egyszerű, azonban a legegyszerűbb dolog is nehéz. Ezek a nehézségek szaporodnak és oly surlódást hoznak létre, melyről senkinek sincs helyes fogalma, aki a háborút nem látta.”¹⁴ Clausewitz a súrlódás forrásaként határozza meg például a veszélyt, a testi megerőltetést, a bizonytalanságot és a véletlent.

Bartos írásában idézi Andrej Kokosint, az Orosz Tudományos Akadémia egyik akadémikusát, aki szerint a súrlódás fogalma teljes egészében eltűnt a második világháború utáni orosz katonai gondolkodásból. A súrlódás jelenségének figyelmen kívül hagyása Kokosin szerint szükségszerűen levon valamennyi hadtudományi munka értékéből.¹⁵ Bartos szerint a súrlódás nagyobb jelentőséggel bír a hibrid háborúban, mint a hagyományos háború esetében. A hibrid háborúban ugyanis mind az alkalmazott eszközök és módszerek, mind pedig a résztvevő szereplők köre jóval szélesebb, mint egy hagyományos fegyveres konfliktusban. A konfliktusban résztvevő szereplők egyidejűleg alkalmazzák a hagyományos hadviselés formáit és módszereit, miközben olyan irreguláris szereplőkre támaszkodnak céljaik elérésében, mint amilyenek a felkelők vagy a nemzetközi terrorista csoportok. Ezen kívül széles körben használnak olyan, nem katonai eszközöket, mint amilyen az információs és kiberhadviselés, vagy a gazdasági szankciók.¹⁶ Ezek együttesen növelik a kiszámíthatatlanságot, azaz a súrlódást. Az agresszor nem tudja teljes egészében ellenőrzése alatt tartani a proxy-szereplőket, melyek képesek blokkolni vagy megkerülni a konfliktus rendezését célzó nemzetközi kezdeményezéseket, saját érdekeiket követve pedig a káosz és anarchia irányába terelik a konfliktust.¹⁷

A fenti gondolatok nagyfokú azonosságot mutatnak az Ukrajnában tapasztalattal. Oroszország proxy-szereplők széles körére támaszkodott a Krím annexiója és a kelet-ukrajnai háború során. A Donyec-medencében tevékenykedő milíciák között rendszeresek voltak a harcok és leszámolások, színre léptek a Kreml akaratával szembemenő parancsnokok is.

Moszkvának az erőszak eszközével végül is sikerült megszilárdítania ellenőrzését az úgynevezett „Donyeck-i” és „Luhanszki Népköztársaságok” felett. Nagyon valószínű, hogy a renitens parancsnokok elleni merényletek legalább egy része mögött is

14 Clausewitz, Karl: A háborúról. Athenaeum, Budapest, 1917, p. 73.

15 А́адо́ио, А́ааааааа: А́ааааааа а́ааа – а́ааааа а́о а́ааааа е а́ааааа. А́ааааааааа А́ааааааа а́аааааааа, 2018. június 1. http://nvo.ng.ru/realty/2018-06-01/1_998_hybrid.html (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

16 Ibid.

17 Ibid.

Oroszország állt.¹⁸ Ukrán katonai források szerint Moszkva nemcsak megszilárdította hatalmát a szakadár területeken, de egészen a zászlóalj szintig bezárólag „mikromenedzseli” azok katonai tevékenységét. Miközben az úgynevezett Donyecki és Luhanszki Népköztársaságok katonai alakulatainak parancsnokai helyiek, addig a valódi parancsnoki jogköröket az orosz fegyveres erők által delegált parancsnok-helyettesek gyakorolják.¹⁹ Hasonló taktikai szintű irányítást valósított meg Moszkva Szíriában is a Szíriai Arab Hadsereg és más szövetséges milíciák alakulatai felett.²⁰

Egy 2018 februárjában történt légitámadás rávilágított arra, hogy Moszkva nem bír totális ellenőrzéssel még az egyébként olyan, az orosz államhoz közel álló szereplők felett sem, mint amilyen a Wagner katonai magánvállalat. Az incidensben több tucat, a Wagner kötelékében szolgáló orosz zsoldos vesztette életét, amikor azok többszöri figyelmeztetés ellenére sem voltak hajlandók leállítani az amerikaiak által támogatott kurd erők elleni előrenyomulást.

Az a tény, hogy az amerikaiak által a szíriai orosz erőknek küldött figyelmeztetések nem jutottak el a Wagner erőihez, arra enged következtetni, hogy a katonai magánvállalat nem egyeztetette akcióját az orosz hadsereggel. Így az orosz haderő vagy nem tudott arról, hogy a kurd állásokat támadó alakulat a Wagnerhez tartozik, vagy – mintegy büntetésből – tudott róla, ám szándékosan nem figyelmeztetett az amerikai válaszcseleltre.²¹

Bartos egy másik fontos megállapítása, hogy a súrlódás eredményeként a hibrid háborúban jelentéktelennek tűnő, harcászati szinten előforduló jelenségek is stratégiai horderejűek lehetnek és befolyásolhatják az egész hadművelet lefolyását.²² Ez a gondolat nem Bartos sajátja. Alekszandr Szvecsin, a két világháború között alkotó szovjet hadtudományi gondolkodók egyik kiemelkedő alakja az elsők között írta le, hogy harcászati szintű események bizonyos politikai körülmények között stratégiai jelentőségre tehetnek szert.²³ Ez a megállapítás korunk háborúiban kiemelkedően fontos az orosz katonai gondolkodók szerint.

Egy tanulmány mellett érvel, hogy a jelen körülményei között megváltozik a politikai vezetés és a katonai erők tevékenysége közötti kapcsolat is, minthogy a politikai vezetés képes közvetlenül hatást gyakorolni a fegyveres küzdelemre nemcsak a stratégiai, de a hadműveleti és harcászati szinteken is. Ugyanakkor a taktikai szinten zajló események is képesek megváltoztatni egy állam politikai célkitűzéseit. Ez a szerzők

18 Jensen, Donald: Moscow in the Donbass: Command, Control, Crime and the Minsk Peace Process. NATO Defense College, 2017. március 24.

<http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1029> (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

19 Ezt az információt egy magas rangú ukrán katonai forrás osztotta meg a szerzővel.

20 Аїїїїїїїїї, Аїїїїїїїїї: Оїїїїї іїїї іїїїї іїїїї. ВПК, 2018. јїїїї 23.

<https://vpk-news.ru/articles/43971> (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

21 Rácз András – Jójárt Krisztián: A Deir ez-Zór incidens: Amerikai légitámadás a Wagner orosz zsoldosai ellen Szíriában. Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, 2018. február 26.

http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/SVKK_2018_8.pdf (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

22 Аїїїїїїї, Аїїїїїїїїї: Аїїїїїїїї иїїїї – іїїїїїї іїї іїїїїїї е иїїїїїї. Іїїїїїїїїїї Аїїїїїїї Іїїїїїїїїїїї, 2018. јїїїї 1. http://nvo.ng.ru/realty/2018-06-01/1_998_hybrid.html (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

23 Thomas, p. 63.

(beleértve az állandó orosz katonai jelenlétet), az ukrán vezetés benuhátrása, valamint egy nagyarányú orosz offenzívától való félelem miatt a stratégia gyors sikert hozott. Ezzel szemben Moszkva nem volt képes hasonló áttörés elérésére a Donyec-medencében. 2014 nyarára ugyanis az ukrán vezetésnek sikerült rendeznie sorait és masszív ellentámadásba lendülnie. Ez utóbbi szempontjából kulcsfontosságú volt, hogy az ukrán határ közelében összevont jelentős létszámú orosz erő immáron nem volt képes elrettenteni az ukrán vezetést attól, hogy katonai erővel lépjen fel a Donyec-medencében. Az ukrán vezetés minden bizonnyal sejtette, hogy Moszkva nem hajlandó megfizetni egy Ukrajna elleni nyílt háború katonai és politikai árát.

Valószínűnek tűnik, hogy az elhúzódo kelet-ukrainai háború volt az, amely ráirányította Bartos figyelmét két, szintén a súrlódáshoz köthető fogalomra: a *fáradtságra* és a *megerőltetésre*. Szerinte a hibrid háború nem csupán az előerőt, a fegyverzetet és a haditechnikát meríti ki, hanem a stratégiát, az ideológiai elképzeléseket és a háború megvívásának módszereit is. Ez szükségessé teheti a stratégiai cél újraértékelését vagy akár teljes megváltoztatását is.³⁴ Jó példa erre az orosz stratégiai célok változása Kelet-Ukrajna vonatkozásában. Valószínű, hogy a putyini vezetés eredeti szándéka az volt, hogy szárazföldi folyosót létesítsen Oroszország és a Krím között.³⁵ Ahogy azonban ennek és a Novorosszija-projekt sikerének realitása egyre halványult, úgy változott meg az orosz stratégiai cél is, hogy az úgynevezett szeparatista régiókat Ukrajnán belül tartva tovább gyengítsék azt, ezzel egyben ellehetetlenítve Kijev NATO-tagságát.³⁶ Vagyis Moszkva képes volt rugalmasan igazítani stratégiai céljait a megváltozott körülményekhez, és azokat érvényesíteni a proxy-szereplőinek saját, sokszor eltérő érdekeivel szemben.

Ugyan a szíriai expedíciós művelet nem tekinthető „klasszikus” hibrid hadviselésnek, Oroszország hasonló megközelítést alkalmazott ott is. Moszkva szíriai stratégiáját egy tanulmány az üzleti életben „emergent” vagy „lean strategy”-ként ismert módszerhez hasonlította. Ennek a megközelítésnek a lényege a rugalmasság és a gyors adaptáció; a stratégiát alkalmazó kezdetben egyszerre több, egymással akár látszólag ellentétes irányvonalat követ, és az erőforrásait végül arra összpontosítja,

34 Ááááá, Ááááááá: Ááááááá áááá – ááááá á áááá+ é áááá. Áááááááá Ááááá Áááááá, 2018. június 1. http://nvo.ng.ru/realty/2018-06-01/1_998_hybrid.html (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

35 Ezt erősíti meg egy volt FSZB tábormokkal – a hírhedt Igor „Sztrelkov” Girkin egykori főnökével – készített 2014-es interjú is, melyben a tábormok úgy nyilatkozott, hogy „teljes ostobaság” volna a Krímet magára hagyni, muszáj szárazföldi összeköttetésnek lennie Oroszország és a Krím között. Ááááá, Ááááá: Ááááááá Ááááá: Áááááá á Áááááá áááááááá áá 90% áá áááááááááá ááéáááááá. Áááááááá Áááááá Ááááááá, 2014. december 19.

http://nvo.ng.ru/spforces/2014-12-19/1_interview.html (Letöltés ideje: 2019. január 18.)

Igor „Sztrelkov” Girkin szintén azt állította, hogy a Novorosszija-projekt kizárólag propaganda volt, miközben a valódi cél a krími forgatókönyvhöz hasonlóan a terület elfoglalása volt, nem pedig egy független állam létrehozása. Chekalkin, Dmitry: How Russia invaded Ukraine as told by FSB colonel Girkin, Euromaidan Press, 2014. december 7.

<http://euromaidanpress.com/2014/12/07/fsb-colonel-girkin-tells-details-of-how-russia-invaded-ukraine-in-twice-censored-interview/> (Letöltés ideje: 2019. január 18.)

36 Rác András: A 2017. január végi kelet-ukrainai eszkaláció. Nemzet és Biztonság 2017/1. http://www.nemzetbiztonsag.hu/cikkek/nb_2017_1_06_racz_andras_-_a_2017_január_vegi_kelet-ukrainai_eszkalacio_politikai_es_hadmuveleti_hattere.pdf (Letöltés ideje: 2019. január 18.)

amelyik a legsikeresebbnek bizonyul, miközben a többit felszámolja, a beléjük investált erőforrásokat pedig elsüllyedt költségként (sunk cost) leírja. A szerzők szerint az információk megbízhatatlansága és a korlátozott erőforrások miatt ez a megközelítés optimális volt Oroszország számára, miközben autokratikus berendezkedése és relatíve kevés szövetségese nem korlátozta a célok változó körülményekhez történő gyors adaptációját.³⁷

Moszkvának sikerült tartósan konszolidálnia katonai jelenlétét Szíriában azzal, hogy az általa megszilárdított Aszad-rezsimmel 2017. január 18-án aláírt szerződésben 49 évre rögzítette használati jogát a tartuszi kikötőre és a Hmejmimben található légibázisra.³⁸ Minden bizonnyal ez volt a Kreml elsődleges stratégiai célja Szíriában. Az Ukrajna ellen vívott hibrid háborúból azonban nem kínálkozik hasonló kiút Moszkva számára.

Bartos megjegyzi, hogy a hibrid háborút könnyebb elkezdni, mint befejezni. A fáradtság és a megerőltetés a támadó és védekező felet egyaránt érinti, és azok erőforrásait egyaránt felőrli. Ezért végső soron szükség van egy „exit stratégiára” az elért eredmények megszilárdítása érdekében.³⁹

Mivel a hibrid háború több dimenziós és időben hosszan elhúzódó, a fáradtság sok esetben döntő tényező lehet. A fáradtság és megerőltetés forrásainak feltárása a hibrid háborúban ezért kulcsfontosságú. Amelyik fél ugyanis képes azokat a maga javára kihasználni, az egyben képes lehet fordulópontot elérni a háború menetében.⁴⁰ Más szavakkal, aki képes kontrollálni a fáradtság és megerőltetés forrásait, azé az eszkalációs dominancia.

Oroszország fölénye az ukrajnai hibrid háborúban a fáradtság és megerőltetés forrásai felett legalábbis megkérdőjelezhető. A szakadár népköztársaságok fenntartása komoly pénzügyi terhet ró Moszkvára, miközben az Oroszország elleni gazdasági és pénzügyi szankciók is nagy valószínűséggel érvényben maradnak mindaddig, amíg a minszki megállapodásban foglalt feltételek nem teljesülnek. Mindemellett az orosz katonai dominancia is csökkenőben van Kelet-Ukrajnában. 2016 végétől az ukrán hadsereg minimális mértékben ugyan, de sikeres előrenyomulást hajtott végre a front számos szakaszán.⁴¹

Ukrán katonai források arról tanúskodnak, hogy a szakadár erők továbbra is aggódnak egy nagyszabású ukrán támadás lehetősége miatt. Ezt megerősítik a

37 Kofman, Michael – Rojansky, Matthew: What Kind of Victory for Russia in Syria?

Military Review, 2018. január.

<https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2018-OLE/Russia-in-Syria/> (Letöltés ideje: 2019. január 19.)

38 <https://tass.ru/politika/3958498> (Letöltés ideje: 2019. január 19.)

(Letöltés ideje: 2019. január 19.)

39 http://nvo.ng.ru/realty/2018-06-01/1_998_hybrid.html (Letöltés ideje: 2019. január 8.)

40 Ibid.

41 Rác András: A 2017. január végi kelet-ukrajnai eszkaláció. Nemzet és Biztonság 2017/1.

http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2017_1_06_racz_andras_-_a_2017_január_vegi_kelet-ukrajnai_eszkalacio_politikai_es_hadmuveleti_hattere.pdf (Letöltés ideje: 2019. január 19.)

Vojenno-promislennij Kurier orosz katonai folyóiratban megjelent cikkek is.^{42,43} A dominancia visszaszerzése csak jelentős számú orosz erők Kelet-Ukrajnába telepítésével volna lehetséges. Moszkva stratégiája e helyett látszólag az, hogy a konfliktust kiszélesítve további költségekre kényszerítse Ukrajnát. Erről tanúskodott 2018 nyarán az ukrán kereskedelmi hajók FSZB általi szisztematikus végzálása az Azovi-tengeren. A Bartos által hangsúlyozott exit-stratégia azonban még nem látszik a horizonton.

Összefoglalás

Az orosz hadtudományi gondolkodásban a hibrid hadviselés a nyugati érdekérvényesítés eszközeként jelenik meg. A kifejezés tartalma nagyban megegyezik más orosz szerzők, mindenekelőtt Valerij Geraszimov vezérkari főnök, valamint a Csekinov és Bogdanov páros által használt „új típusú” vagy „új generációs” hadviseléssel. Ebből következően a hibrid, az új típusú és az új generációs hadviselés fogalmak minden bizonnyal egymás szinonimái az orosz hadtudományi szakirodalomban.

Konszenzus mutatkozik az orosz katonai gondolkodók körében azzal kapcsolatban, hogy a fenti jelzők által leírt háború korunk hadviselésének általános formája, és mint ilyen, szabályainak megértése és az ahhoz való sikeres alkalmazkodás a győzelem kulcsa.

Fontos leszögezni, hogy a nyugati hadviselésről alkotott orosz kép torz. Nincs semmilyen bizonyíték ugyanis arra, hogy az „arab tavasz” egy kívülről, az Egyesült Államok által gerjesztett és irányított folyamat lett volna. Az Ukrajnában látott orosz hadviselési forma lényegében úgy tűnik, hogy az egy másolata a nyugati hadviselésről alkotott téves orosz percepciónak.

Alekszandr Bartos orosz hadtudományi gondolkodó hibrid hadviselésre vonatkozó megállapításai nagy valószínűséggel az Ukrajnában szerzett orosz tapasztalatok visszacsatolásai. Írásai számos olyan problémára világítanak rá, amelyeket Geraszimov, valamint Csekinov és Bogdanov nem vettek figyelembe, és amelyek mindegyike jelentkezett a Donyec-medencében vívott háború során. Ezek a problémák a Clausewitz által *súrlódásnak*⁴⁴ nevezett fogalom köré csoportosíthatók. Bartos úgy véli, hogy a súrlódás a hibrid háborúban fokozottabban jelentkezik, mint a hagyományos konfliktusok esetében, és képes megfordítani a konfliktus menetét. A súrlódás forrásainak megértése és kihasználása ezért kulcsfontosságú.

42 Èááííá, Íáááé: Áííááññ ðáááíí áçÿòü íí÷üþ. VPK, 2018. május 30.

https://vpk.name/news/216695_donbass_resheno_vzyat_nochyu.html (Letöltés ideje: 2019. január 19.)

43 Èááííá, Íáááé: Íðèñòðáèèà à ñáðíé çííá. Àððèèèáðèý ìòááòñý àèááííü ìðóáèáí íá àíñðíèá Óèðáèíü. Áííáííí-íðñüèèáíííüé Èóðüáð No. 21 (734),

https://www.vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_21_734.pdf (Letöltés ideje: 2019. január 19.)

44 A súrlódás az a jelenség Clausewitz szerint, mely megkülönbözteti a valódi háborút annak elméletétől.

- Äöëúíáá, Í.Ä. – Îðÿíñëë, Ä.Ë.: Îñííáíúá ççíáíáíëÿ á ðáðáëòáðá áñðóæáííë áíðúáú íáðáíë òðáòë XIX ááëà. Ááñòíëë, Áëääáíëë Áíáííúð Íáóë, 2015/1.
- Èääáíá, Íáááë: Áííááññ ðáðáíí áçÿòü íí÷üþ. VPK, 2018. májús 30.
https://vpk.name/news/216695_donbass_resheno_vzyat_nochyu.html (Letöltés ideje: 2019. január 19.)
- Èääáíá, Íáááë: Îðëñòðáëëá á ñáðíë çííá. Àðóëëëáðëÿ ñòááòñÿ æëááíüí ïðóáëáí íá áíñòíëá Óëðáëíü. Áíáííí-íðñúøëáííüé Èóðúáð No. 21 (734).
https://www.vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_21_734.pdf (Letöltés ideje: 2019. január 19.)
- Íáðòíáá, Íáðëíá: Áíáíáðáë ÓÑÁ: Ñòðáëëíá á Óëðáëíá ááëñóáíááë íá 90% ïí ñíáñóááííë éíëðëáðëáá. Íáçááëñëííá Áíáíííá Íáíçðáíëá, 2014. december 19.
http://nvo.ng.ru/spforces/2014-12-19/1_interview.html (Letöltés ideje: 2019. január 18.)
- Ñíáëáðáíëá í ðáçíáúáíëë ááëáòëë ÁÑ ÐÓ á Ñëðëë ááëñóáóáð á òá=áíëá 49 éáð. TASS, 2017. január 20.
<https://tass.ru/politika/3958498> (Letöltés ideje: 2019. január 19.)